

לשוננו לעם

עורכים: דוד טלשיר, חיים א' כהן, יוסף עופר

מתוך

כרך מו, תשנ"ה

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

בסוף חודש אב תשנ"ד התפרסמה בעיתונות הידיעה על כוונת משרד החינוך לערוך בשנת תשנ"ה ניסוי בכמה בתי ספר, ועניינו הנהגת האנגלית כשפת ההוראה של כמה ממקצועות הלימודים (כמו מלאכה, מוזיקה, התעמלות ועוד). ביום ג' באלול תשנ"ד (10 באוגוסט 1994) קיימה האקדמיה ישיבה דחופה שלא מן המניין כדי למחות על ההחלטה, והשתתף בה גם שר החינוך והתרבות, פרופ' אמנון רובינשטיין, שנטל חלק בדיון. בין הדוברים הייתה אף חברת האקדמיה, הסופרת שולמית הראבן, ודבריה מובאים כאן בתוספת־מה ובעריכה קלה.

שולמית הראבן

האנגלית אינה מתעברת - העברית מתאנגלת

אדוני שר החינוך, מורותיי ורבותיי,
אינני מטילה ספק בדברי השר שצריך אכן לשפר מאוד את האנגלית, במיוחד בכמה מקומות. אולי יש ללכת בדרך של גיוס מורים מיוחדים כפי שהציע השר, ואולי בדרך אחרת; על כך אין מחלוקת. אם אני מרשה לעצמי לחלוק על מה שאומר השר, הרי זה בהערכתו את מצב העברית.
אני חושבת שאצלנו, בימים אלה, קיימת מצוקה ממשית ביותר של העברית, והיא טעונה פתרון דחוף. האנגלית איננה מתעברת; העברית מתאנגלת. בפרטותכם אני מבקשת לצטט כמה דוגמאות יום־יומיות מן התקשורת: "הממשלה עשתה החלטה", "בתו של המנהיג לוקחת אחרי אביה", "אתה לוקח אותי בתור טיפוש", "הוא קיבל דת", "האצנית איבדה את הצעד שלה" (איפה היא שכחה אותו? בבית?), "ילדים מקולקלים", "אתה מביא פחם לנוי קאסל", "לא מחזיק מיס", שלא לדבר על קמפינג, אִיר קונדישנינג, פריימריס, קינג סייז. אצלנו מחלבה קרויה "מילקמן", חברה לבנייה בחוף קרויה "סי אנד סאן", יצרנית ממטרות גינה מתקרית "ספרינקלרס ישראל", ועוד ועוד. יש היום בעולם השתלטות של אנגלית על כל הלשונות והתרבויות, ולעניינו נדחקות גם רגלי העברית מפני האנגלית. בהרבה אִרצות האינטליגנציה היא הדואגת ללשון מתוקנת, ואילו אצלנו האינטליגנציה משדרת מסר סמוי ולא כל כך סמוי שהעברית היא תאונה זמנית, שהות מוכרחת במקום פרובינציאלי, ושהלשון החשובה באמת היא האנגלית. מספרים שאלוהים ביקש, כביכול, לקבל קביעות באוניברסיטה. אמרו לו: לא. שאל: מדוע? אמרו: כי יש לך רק פרסום אחד וגם הוא בעברית.
האומנם עלינו להגביר את המסר הזה? אין שום רע, מוסרי או אחר,

באמירה "הוא קיבל רגליים קרות", הבעיה היחידה היא שמי שאמר אתמול "רגליים קרות", היום כבר איננו מבין את הניב "אחז בו פיק ברכיים" (פיק זה לא משהו מהקלפים!).

סטודנטית בפקולטה למדעי הרוח, שנה שלישית, שאמרתי לה על רעיון מסוים שהוא נמצא בקבלה, שאלה אותי: "קבלה על מה?"; עורכים מוחקים כבר מילים פשוטות כמו **להתכרבל** (בדידי הווא עובדא!); בפקולטה למשפטים כותבים עבודה על **גרי תושב**, ואת שמה של ד"ר יסכה ליבוביץ' כתבו בארבעה עיתונים **איסקה**. היחידים שעדיין מדברים עברית הם חלק מבני הישיבות וערביי ישראל.

פעם היה לנו טקסט משותף, המקורות ולשון המקורות; היום אין טקסט משותף. היום הטקסט היחיד המשותף הוא אולי המקומון (המקומון, אם תרצו). יש בורות נוראה. אני מכירה את כל התאוריות סביב הבורות הזאת, ואין מנוס מן המחשבה שמנסים להפוך צרה לפילוסופיה.

אני מציעה לשר החינוך שיערוך סקר אוריינות שוטף בלשון העברית, בבית הספר היסודי ובבית הספר התיכון, ויראה בעצמו את הרמה הקיימת. כמה מילים פשוטות אינן מובנות עוד, לא כל שכן ניבים.

אדוני השר, אתה קורא את הספרים שלנו, ואתה מבין אותם, כי אתה גדלת בטקסט המשותף. היום אנשים גדלים בלעדיו. כל הסביבה הלשונית אחרת. אנחנו חיים בארץ הגירה של שבעים לשון, וחלק גדול מאוד של היושבים בה לא נולדו בה. העברית אינה מחוסנת. חלק גדול מאתנו, הסופרים, עבר בלית בררה לכתיבה חצי מקומונית (והלוא צריך להתפרנס...), חלק אחר מן הסופרים משלים עם כך שבאמת רק מעטים מאוד מבינים אותו. זאת המציאות.

לשון היא מערכת נורמטיבית. יותר מכך, לשון היא זהות. יש לה עומק תרבותי שבתוכו היא מתקיימת. אפשר להחליט היום שאין מקום בעולם לתרבויות נפרדות. אנחנו חיים בעולם קוסמופוליטי, נוותר על העברית, נכריז "מאה שנות דיבור עברי - ודי", וכל העולם יהיה שפה אחת ודברים אחדים - אנגלית. גם זו דעה, ואפשר להתווכח אתה.

אבל לפני שמחליטים לחזק את הלשון החזקה ביותר בעולם על חשבון לשון שעדיין נאבקת, צריך לדעת לפחות מה אנחנו גורמים בכך. מעטים מאוד הם דוברי העברית בעולם. בעצמך אמרת, אדוני השר, שלשון התקשורת שלנו אל יהדות התפוצות היא כיום אנגלית ולא עברית, משום שזה שני דורות שהם איבדו לחלוטין את העברית. אם אנחנו שואפים היום לפתוח בגולה בתי ספר מסוג רשת "תרבות", שבהם ילמדו את כל המקצועות בעברית, איך נסביר להם שכאן, בארץ, אחרי כל הקאס-בק לציון וכל האסמבלי של הגלויות, כבר יש סאבג'קט שנלמדים באנגלית?